

Українські фільми в Празі

Лариса Наумова

16 травня 2023 року у Празі в кінотеатрі «Понрепо» було показано фільм Олександра Довженка «Арсенал» (1929). Відбулося це за підтримки багатьох організацій в рамках проекту «Українська кінематографія. На шляху до власної ідентичності» („Ukrajinská kinematografie. Na cestě k vlastní identitě“), що здійснюється в межах програми «Стратегія AV21, Анатомія європейського суспільства. Історія – Традиція – Культура – Ідентичність» („Strategii AV21, Anatomie evropské společnosti historie – tradice – kultura – identita“), що фінансується від Інституту мистецтвознавства Академією Наук Чеської Республіки. Національний кіноархів Чехії на добровільних засадах надав права показу наявних у них українських фільмів, а кінотеатр «Понрепо» забезпечив зал і необхідні умови.

Заплановано п'ять фільмів різних років: крім «Арсеналу», «Коліївщина» (1933) Івана Кавалерідзе, «Довгі проводи» (1971) Кіри Муратової, «Вавилон ХХ» (1979) Івана Миколайчука, «Іван» (1932) Олександра Довженка. Цей вибір зумовлений наявністю копій у Національному кіноархіві Чехії, а також побажаннями чеських дослідників кіно. Покази українських фільмів, навіть у тому ж кінотеатрі «Понрепо», відбуваються час од часу¹. Кінотеатр, власне, спеціалізується на кінокласиці. Окремі українські стрічки вже знані для чеських фахівців, відтак чеська сторона запропонувала ознайомити глядача з менш відомими.

Метою є не тільки перегляд фільмів і знайомство з обставинами їх створення, а й ширше – розмова про українську культуру. Заплановані мінілекції українських науковців з можливістю подальшої дискусії. Після показу «Арсеналу» власними враженнями від фільму і роздумами про сучасну війну в Україні поділилася Валерія Корабльова, доцентка, докторка філософських наук, керівниця дослідницького центру «Україна в Європі, що змінюється» Інституту міжнародних студій Карлового університету.

Глядачі тепло прийняли фільм і виступ, жваво відгукнулися на теми, висвітлені у стрічці. Вийшла цікава розмова, до якої долучилися не тільки чеські глядачі. Як виявилось, у залі було чимало іноземців, здебільшого студентів.

Фільм супроводжувала блискуча за виконанням музична імпровізація Іана Мікішки та Ярослава Ноги, про яку подбали директор кінотеатру Давід Хавас та організатор акції Вацлав Кофрон. Я, хоч і не є прибічницею музичного супроводу німих фільмів, віддаю належне музикантам. Їхне відчуття ритму і стилю Олександра Довженка і Данила

Демуцького викликають захоплення. Додам: коли у Празі вперше показували Довженкову «Землю» в 1931 році, організатори відмовилися від музичного супроводу, зауваживши, що фільм має власну мелодію, порушувати яку вони вважали недоцільним. Чехи уважно і чуйно ставляться до авторського вислову в кіно, до ритму і стилю оповіді.

Слід написати і про сам кінотеатр – приміщення з неповторною атмосферою. Кінотеатр «Понрепо» міститься в історично цінній трапезній Староміського монастиря. В XIV столітті тут був будинок «Єрусалим» з каплицею святої Марії Магдалини, заснований після 1375 року Яном Мілічем з Кромержіжа для покаятних жінок. Пізніше тут розміщувалася органна школа, серед учнів котрої був Антонін Дворжак, який після її закінчення обіймав посаду директора. Наприкінці XVIII і впродовж XIX століття Конвікт-хол став одним із головних культурних центрів Праги: тут виступало багато видатних зарубіжних і чеських музикантів, зокрема, Людвіг ван Бетховен, Ференц Ліст, Антон Григорович Рубінштейн, Ріхард Вагнер та багато інших. Тут відбувалися випускні вечори, театральні вистави й виставки. В історію національного відродження зал увійшов завдяки першому чеському балу, який відбувся 5 лютого 1840 року з ініціативи Йозефа Каєтана Тиля. Бал не тільки мав великий успіх, а й був політичним актом, знайшов своїх послідовників по всій країні.

У новітні часи пражани почали ходити до новоприспосованої зали популярного кінотеатру «Bio Konvikt». Після 1945 року в пристосованій залі будівлі розмістилася студія лялькових фільмів Іржі Трнкі, яка прославила чеську анімацію на увесь світ.

У 1970-х роках «Конвікт», як називають увесь комплекс, прийшов у поганий, навіть аварійний стан. Тому було вирішено капітально відремонтувати будівлю, чому передувало архітектурне та археологічне обстеження. Однак повна реконструкція так і не відбулася. Після 1989 року приміщення повернули первинним власникам. 1996 року колишню трапезну перетворили на кінотеатр «Понрепо», назвавши іменем Віктора Понрепо². На сьогодні кінотеатр з його затишною кав'ярнею – місце зібрання творчої молоді, неформального професійного творчого кінотворства, кіноманів та професійних кінокритиків.

Отже, в центрі Праги, в атмосфері пам'ятки архітектури, під музичний імпровізаційний супровід, у теплій глядачкій атмосфері розпочалися покази українських фільмів.

¹ У Чехії кожного року також проходить тиждень українського кіно, і глядачі мають можливість ознайомитися з сучасними українськими стрічками.

² Віктор Понрепо (Dismas Šlambor, 1858–1926) – чеський фокусник і піонер кінематографа, власник першого постійного кінотеатру в Празі.